

УДК 53(07)

*І. І. Цыркун, Ж. І. Равуцкая***ПРАБЛЕМА НАВУКОВАГА АБГРУНТАВАННЯ
РАСПРАЦОЎКІ МАДЭЛІ ПЕДАГАГІЧНАГА
ПРАЕКТАВАННЯ**

Сацыяльна-эканамічныя і навукова-тэхнічныя пераўтварэнні, што адбываюцца ў грамадстве, істотна ўплываюць на развіццё сферы адукацыі: узнікаюць новыя вучэбныя ўстановы, змяняецца арганізацыя вучэбнага працэсу ў школе, ускладняюцца задачы настаўніка. Сучасны настаўнік павінен самастойна ставіць і аптымальна вырашаць праблемы ў поліварыянтных умовах.

Пошук і рэалізацыя шляхоў павышэння прадуктыўнасці навучання і выхавання вучняў з'яўляюцца найбольш актуальнымі. Адыход ад аднастайнасці ў змесце, метадах і формах арганізацыі адукацыі адкрыў шырокую перспектыву для творчых памкненняў настаўнікаў. Многія з іх прапануюць свае аўтарскія метадыкі навучання і выхавання, якія ў большасці заснаваны на эмпірычных новаўвядзеннях. Аднак высокія вынікі адукацыі вучняў могуць быць дасягнуты, калі працэс паўсядзённай падрыхтоўкі настаўнікаў да заняткаў будзе навукова абгрунтаваным і ўпарадкаваным.

У педагагічнай навуцы выяўлена заканамернасць, якая звязвае ўзровень падрыхтаванасці настаўніка да заняткаў і эфектыўнасць іх правядзення. Мы лічым, што недахопы практыкі ў значнай ступені абумоўлены нізкім узроўнем кампетэнтнасці настаўніка ў сферы педагагічнай інжынерыі.

Асновай педагагічнай інжынерыі з'яўляецца педагагічнае праектаванне. Яго важнасць тлумачыцца наступным. Сам працэс дзейнасці чалавека заключаецца ў тым, што састаўленне і выкананне праекта дзейнасці абумоўліваюць ператварэнне яе мэты ў вынік. Калі праект складзены правільна, то пры ўмове яго дакладнага выканання мы павінны прыйсці да запланаванага выніку.

Спецыфіка педагагічнай дзейнасці заключаецца ў яе поліструктурнасці і шматузроўненасці, у сувязі з чым праектная мадэль асобных вучэбных заняткаў павінна суадносіцца з мадэлямі больш высокага ўзроўню: сістэмай вучэбных заняткаў, яе навуковым абгрунтаваннем і г. д.

Важнейшай асаблівасцю структуры дыдактычнага працэсу з'яўляецца спалучэнне выкладання і навучання, што патрабуе ад настаўніка правільнага ўліку пазнавальных перспектыву навучэнцаў, умення навукова абгрунтаваць выбар зоны іх бліжэйшага развіцця. Якасцю педагагічнага праекта непасрэдна вызначаецца высокі ўзровень актыўнасці і самастойнасці вучэбна-познавальнай дзейнасці вучняў, магчымасць дасягнення найвышэйшых вынікаў у іх навучанні і развіцці.

Ва ўмовах праектавання значна павышаецца эфектыўнасць навучання, ствараецца магчымасць пабудаваць вучэбны працэс з улікам прыярытэтных заканамернасцяў і фактаў, што ўздзейнічаюць на яго, забяспечыць выбар рацыянальнай тэхналогіі навучання з выключэннем усіх магчымых варыянтаў.

У якасці метадалагічнай асновы праектавання неабходна выкарыстоўваць розныя падыходы: філасофскія, агульнанавуковыя, псіхафізіялагічныя, дыдактычныя, метадычныя. З пункту гледжання філасофіі, мы абапіраемся на ідэю М. С. Кагана [1] аб уяўленні дзейнасці па праектаванні як найважнейшага духоўнага ўтварэння. У агульнанавуковым аспекце мы арыентуемся на пазіцыі сістэмнага падыходу да аналізу дзейнасці па праектаванні. Псіхафізіялагічныя асновы праектавання ўзыходзяць да ідэі П. К. Анохіна [2] аб уяўленні дзейнасці у тэрмінах выніку і да культурна-гістарычнай канцэпцыі развіцця асобы, распрацаванай Л. С. Выгоцкім [3]. У плане дыдактыкі праектаванні разглядаецца з пазіцыяй культурна-праксіялагічнага падыходу да аналізу дыдактычнага працэсу, прапанаванага І. І. Цыркуном [4], і канцэпцыі педагагічнай тэхналогіі В. П. Бяспалькі [5]. Метадычны аспект дзейнасці па праектаванні грунтуецца на тэорыі планавання вучэбна-выхаваўчага працэсу, прадстаўленай у даследаваннях М. В. Вяльдзіна [6], Л. І. Яруновай [7], Л. С. Хіжняковай [8] ды інш.

У энцыклапедычным слоўніку [9] праектаванні разглядаецца як працэс стварэння праекта — прататыпа, правобразы магчымага аб'екта стану. У навуковай літаратуры ёсць шмат значэнняў праектавання, якія сведчаць аб шматграннасці гэтага працэсу. Праектаванні дэфінуецца як: «пошук істотных кампанентаў якой-небудзь фізічнай структуры; мэтанакіраваная дзейнасць па вырашэнні задач; мадэляванне дзеянняў да іх ажыццяўлення, якое паўтараецца да таго часу, пакуль не з'явіцца поўная ўпэўненасць у канчатковым выніку; ажыццяўленне складанага акта інтуіцыі; творчая дзейнасць» [10, с. 21]. Аднак гэтыя азначэнні адлюстроўваюць асобныя разнастайныя аспекты праектавання. Найбольш агульнае азначэнне праектавання, зыходзячы з яго вынікаў, даў амерыканскі вучоны

Джонс, які ўявіў праектаванне як «працэс, што кладзе пачатак змяненням у штучным асяроддзі» [10, с. 23].

Вынікам праектавання з'яўляецца не сам матэрыяльны выраб, а яго ідэя, мадэль і, акрамя таго, прадпісанне, якое паказвае паслядоўнасць аперацый па яго вытворчасці. Працэс праектавання разглядаўся П. Хілам [11] як сукупнасць асобных этапаў, якія дазваляюць акрэсліць фактычны стан распрацоўкі і наступны этап: вызначэнне патрэбнасці, вызначэнне мэты, навуковыя даследаванні, фармулёўка задання, фармулёўка ідэі, выпрацоўка канцэпцыі, аналіз, эксперымент, вырашэнне, размеркаванне, выкарыстанне. Этапы могуць паўтарацца, таму што ў працэсе работы з вырабам неабходна прымаць шэраг рашэнняў.

Як ідэальны тып дзейнасць праектавання прынцыпова адрозніваецца ад навукі і ад інжынерыі. Перш за ўсё яны адрозніваюцца фармальна па прадукту: прадукт навуковага даследавання — веды, прадукт праектавання — праект. Праектам у шырокім значэнні толькі арганізуецца дзейнасць па вытворчасці, а ведамі задавальняюцца пазнавальныя зносіны, якія характарызуюць невядомы змест (новае) праз вядомы. Праектаванне, у адрозненне ад навукі, не служыць пазнавальным мэтам. Мэта праектавання — стварэнне аб'екта, які задавальняе пэўным патрабаванням, валодае пэўнай якасцю (структурай). Аднак, у адрозненне ад вопытнага (тэхнічнага) спосабу стварэння аб'екта ў матэрыяле і апрабавання яго на практыцы, у праектаванні аб'ект распрацоўваецца ў плоскасці «семіятычнай». Веды для праектавання — гэта толькі сродкі, будаўнічы матэрыял, з іх дапамогай (на аснове апісанняў прататыпаў, функцый, канструкцый, суадносін, норм і г. д.) праекціроўшчык стварае прадпісанні для вытворчасці аб'екта ў матэрыяле і апісвае будову і функцыянаванне аб'екта, дасягаючы таго, каб яго структура задавальняла патрабаванням заказчыка і прынцыпам праектавання.

Аналізуючы сістэму «навука—праектаванне—прамысловасць», накіраваную на стварэнне і рэалізацыю тэхнічных ідэй. В. Гаспарскі [12] разглядаў праектаванне як заключную фазу навуковых даследаванняў і пачатковую фазу вытворчага стварэння аб'екта. Спецыфіка праектавання пры такім уяўленні заключаецца ў перапрацоўцы навуковых даных з мэтай стварэння мадэлі вырабу. Інакш: «праектаванне з'яўляецца інфармацыйнай падрыхтоўкай некаторага змянення» [12, с. 132]. Такое ўяўленне аб праектаванні значна пашырае вобласць яго вызначэння — яно прысутнічае ў любой прафесійнай сферы.

Працэс педагогічнага праектавання даследаваны В. С. Бязрукавай [13], В. П. Бяспалькам [5], В. І. Бондарам [14], С. І. Высоцкай [15], В. І. Загвязінскім [16], Н. В. Кузьміной [17] ды інш. Разгледзім погляды асобных вучоных на дадзеную праблему.

Адным з напрамкаў у даследаванні працэсаў праектавання ў педагогічнай дзейнасці з'яўляецца канцэпцыя Н. В. Кузьміной. Аўтарка так характарызуе змест элементаў педагогічнай дзейнасці: «Элемент праектавання ўключае дзеянні, якія звязаны з прадбачаннем магчымых вынікаў у вырашэнні сістэмы педагогічных задач. Канструктыўны элемент уключае дзеянні, якія звязаны з кампазіцыйнай пабудовай заняткаў, мерапрыемстваў» [17, с. 37].

В. П. Бяспалька лічыць, што педагогічнае праектаванне — адзіная ўмова эфектыўнай рэалізацыі педагогічнага працэсу і разглядае яго як галоўны элемент педагогічнай дзейнасці і як напрамак тэхналагізацыі педагогічнага працэсу. Аўтар падкрэслівае, што «праект вучэбна-выхаваўчага працэсу вызначае структуру і змест вучэбна-пазнавальнай дзейнасці самога вучня» [5, с. 12].

Важным для настаўніка, на думку В. І. Загвязінскага, з'яўляецца ўменне прадбачыць вынікі педагогічных уздзеянняў. Прадбачанне ён вызначае як «апераджальнае адлюстраванне рэчаіснасці, якое дазваляе педагогу мадэляваць неабходнае будучае, абапіраючыся на навукова абгрунтаваныя меркаванні аб магчымых станах плануемага аб'екта (класа, вучня, заняткаў, адносін), на прагнозы, якія ствараюць аснову для канкрэтызацыі мэт і даюць магчымасць вылучыць меркаванне (гіпотэзу) аб ажыццяўляемасці тых ці іншых мэт» [16, с. 5]. Для настаўніка, паводле аўтара, прадбачанне выступае як цэласны працэс прагназавання, мэтавызначэння і педагогічнага праектавання, якое ўключае афармленне задумы ўрока, падбор сродкаў і метадаў. Ён вылучыў тры віды прадбачання:

а) змястоўна-мэтавае, ці стратэгічнае, — узнікненне ідэі рашэння і агульнай задумы яе рэалізацыі;

б) арганізацыйна-метадычнае, ці тактычнае — распрацоўка тактыкі навучання;

в) сітуацыйнае, аператыўнае — хуткі выбар з раней прадуманых (як патэнцыяльна магчымых), лагічна або інтуітыўна абгрунтаваных варыянтаў.

Паняцце «праект дзейнасці настаўніка» актуалізавала С. І. Высоцкая. Яна адзначыла праект як «індывідуальнае (фіксаванае ці нефіксаванае) уяўленне настаўніка аб яго ўласнай будучай дзейнасці, неабходны элемент канкрэтнай

дзеясці навучання» [15, с. 92]. Уменні, якія неабходны настаўніку ў працэсе яго дзеясці па праектаванні, аўтарка вызначыла як канструктыўныя, найбольш важнымі з якіх з'яўляюцца: уменне будаваць для вучняў сістэму пазнавальных задач; планаваць арганізацыю сваёй дзеясці і пазнавальнай дзеясці вучняў; прадбачыць у працэсе падрыхтоўкі заняткаў узнікненне ў вучняў магчымых цяжкасцяў пры выкананні пэўнай дзеясці; ведаць педагагічны эфект пры выкананні заданняў, якія ўключаюць у сябе цяжкасці розных тыпаў; канструяваць і планаваць уключэнне такіх заданняў у працэс навучання з мэтай творчага развіцця вучняў.

Асаблівую ўвагу педагагічнаму праектаванню надавала В. С. Бязрукава. Яна разглядала яго як «працэс папярэдняй распрацоўкі асноўных дэталей наступнай дзеясці вучняў і педагогаў» [13, с. 95]. Аб'ектамі педагагічнага праектавання з'яўляюцца педагагічныя сістэмы, педагагічныя працэсы і педагагічныя сітуацыі. Такім чынам, любы педагог удзельнічае ў праектаванні трох тыпаў аб'ектаў. Усе яны праектуюцца ўзаемазалежна, з улікам іх цэласнасці і ўнутранага адзінства.

Структура працэсу педагагічнага праектавання адлюстравана ў даследаванні В. І. Бондара [14], канцэпцыя якога абапіраецца на пазіцыі сістэмнага падыходу. Пры гэтым падыходзе магчыма структураваць працэс навучання ўвогуле, кожны яго кампанент паасобку і вылучыць: звенні працэсу навучання як адлюстраванне ўзаемадзеянняў выкладання і навучання; кампаненты вучэбнага працэсу як адлюстраванне ўзаемасувязі актаў дзеясці настаўніка і вучняў; прынцыпы навучання як сістэму дыдактычных патрабаванняў да выбару і рэалізацыі кампанентаў вучэбнага працэсу; метады навучання як сістэму, пабудаваную на аснове ўліку шматмернасцяў іх прыкмет і якасцяў. Навучанне аўтар апісвае пры дапамозе асноўных кампанентаў працэсу дзеясці. На гэтай аснове ён будзе абагульненую дыдактычную мадэль у выглядзе непадзельнай дыдактычнай «клеткі» (дыдактычнага цыкла), якая складаецца з наступных элементаў: дыдактычная мэта, дыдактычная задача, метады навучання, змест вучэбнага матэрыялу, формы арганізацыі навучання, прамежкавы вынік.

Разгледжаныя ідэі педагагічнага праектавання рэалізаваны ў працы настаўнікаў-прадметнікаў на ўзроўні метадычных праектаў. У метадычным праектаванні, якое займае цэнтральнае месца ў прафесійнай дзеясці настаўніка-прадметніка (напрыклад, настаўніка фізікі), улічваюцца асаблівасці педагагічнага праектавання і асаблівасці навучання канкрэтнаму прадмету (напрыклад, фізіцы). Метадычнае праектаванне — гэта

дзеінасць, пры якой адбываецца пераход працэсу навучання фізіцы са стану істотнага ў належны, прадбачанне мяркуемага выніку навучання з улікам усяго комплексу неабходных і дастатковых сродкаў, абставін і ўмоў. Падкрэслім два аспекты метадычнага праектавання: альтэрнатыўнасць і шматузроўненасць. Альтэрнатыўнасць заключаецца ў тым, што адзін і той жа вынік можа быць дасягнуты пры рэалізацыі розных метадычных праектаў. Шматузроўненасць дапускае вылучэнне трох узроўняў праектавання: праект вывучэння вучэбнай дысцыпліны, праект цыкла вучэбных заняткаў, праект асобных вучэбных заняткаў.

Абапіраючыся на тэорыю дзейнасці, распрацаваную А. Н. Лявонцьевым, разгледзім спосабы дзейнасці па праектаванні як сістэму на трох іерархічных узроўнях: дзейнасным, дзейсным і аперацыянальным. На макраўзроўні ў склад гэтай дзейнасці ўваходзяць наступныя макраэлементы: навукова-метадычны пошук, стварэнне метадычнага праекта і яго экспертыза. У табліцы прыведзены склад і змест кожнага элемента метадычнага праектавання.

Табліца

Мадэль дзейнасці па праектаванні

<i>Дзеянні</i>	<i>Аперацыі</i>
<p><i>Навукова-метадычны пошук</i> Вызначэнне зыходнага стану падрыхтоўкі вучняў па фізіцы і ступені іх развіцця</p>	<ul style="list-style-type: none"> — вылучэнне прыкмет паняццяў — вызначэнне каэфіцыента засваення паняцця — суаднясенне яго з узроўнем засваення ведаў — вызначэнне ступені сфарміраванасці разумовых аперацый — вызначэнне характару пазнавальнага інтарэсу
<p>Вызначэнне уласных прафесійных магчымасцяў</p>	<ul style="list-style-type: none"> — вызначэнне узроўню прафесійнай дзейнасці — вызначэнне індывідуальнага стылю дзейнасці
<p>Вызначэнне адэкватнай метадычнай стратэгіі навучання</p>	<ul style="list-style-type: none"> — ажыццяўленне тыпалогіі вучняў па здольнасці да вучэння — выбар метадычнай стратэгіі навучання у адпаведнасці з тыпалогіяй

Працяг табліцы

<p><i>Распрацоўка метадычнага праекта</i> Фармуляванне мэт і задач навучання (на узроўнях вывучэння тэмы і вучэбных заняткаў)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — фармуляванне мэт і зачач навучання з дапамогай асноўных дзеясловаў — вызначэнне прамежкавых і канчатковых вынікаў навучання (крытэрыяў эфектыўнасці) — ажыццяўленне пераводу мэты у тэставае заданне для вызначэння ступені рэалізацыі пастаўленай мэты
<p>Адбор зместу вучэбнага матэрыялу (на узроўнях вывучэння тэмы і вучэбных заняткаў)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — удакладненне межаў матэрыялу, які трэба засвоіць шляхам аналізу мэты навучання і праграмы — паэлементны аналіз вучэбнага матэрыялу тэмы (паняцці, законы, тэорыі, метады, прыкладныя веды) — вызначэнне асноўных і дапаможных дыдактычных адзнак тэмы — распрацоўка лагічнай структуры тэмы (структурна- лагічнай схемы) — вызначэнне і распрацоўка аптымальных спосабаў прадстаўлення матэрыялу — устанавленне міжпрадметных сувязяў — выбар віду пазнавальнай дзейнасці вучняў, які аптымальна рэалізуе змест дыдактычных адзнак тэмы
<p>Выбар адэкватных метадаў і метадычных прыёмаў навучання</p>	<ul style="list-style-type: none"> — вызначэнне дыдактычных магчымасцяў розных метадаў — выбар метадаў, якія найбольш поўна рэалізуюць мэту навучання з улікам асаблівасцяў класа — распрацоўка аптымальнага спалучэння выбраных метадаў — улік разумовай працаздольнасці і частаты змены відаў дзейнасці на занятках

Заканчэнне табліцы

Выбар аптымальнай сістэмы форм вучэбных заняткаў для вывучэння тэмы	<ul style="list-style-type: none"> — размеркаванне пытанняў праграмы па занятках у адпаведнасці з колькасцю гадзін, якія адведзены на вывучэнне тэмы — выбар сістэмы форм вучэбных заняткаў з улікам адабранага матэрыялу, метадаў навучання і асаблівасцяў класа — аналіз выбранай сістэмы, з пункту гледжання аптымальнасці рашэння пастаўленых задач
<p><i>Экспертыза праекта</i></p> Мысленная экспертыза праекта	<ul style="list-style-type: none"> — самаацэнка, самакантроль бягучай дзейнасці — ацэнка праекта экспертнымі саветам педагогаў
Эксперыментальная экспертыза праекта	<ul style="list-style-type: none"> — пастаноўка мэт і задач эксперыменту — вызначэнне крытэрыяў эфектыўнасці праекта — правядзенне эксперыменту — аналіз, абагульненне і інтэрпрэтацыя вынікаў эксперыменту — удакладненне праекта, яго карэкцыя — фармуляванне вывадаў, якія выяўляюць цэласную ацэнку распрацаванага праекта

Праектаванне вучэбных заняткаў па фізіцы мае сваю спецыфіку. Выкладанне вучэбнага матэрыялу носіць цыклічны характар і прадугледжвае пэўныя этапы: зыходныя факты—мадэль—следства—эксперымент. Змест вучэбных заняткаў мэтазгодна праектаваць з улікам гэтага цыкла. Адбор матэрыялу для заняткаў трэба праводзіць такім чынам, каб ён быў прысвечаны аднаму, рэдка двум пытанням: паняццю, з'яве, практычнаму прымяненню тэорыі. У гэтым выпадку ствараюцца спрыяльныя ўмовы для раскрыцця не толькі прычынавыніковых сувязяў, якія існуюць паміж фізічнымі велічынямі, але і для азнаямлення з пытаннямі тэорыі, з метадамі навукі, прымянення іх на практыцы.

Праектаванне вучэбных заняткаў на аснове прынцыпу цыклічнасці звязана са стварэннем шматлікіх мадэляў у вучэбным працэсе, што абумоўлівае, у сваю чаргу, прымяненне спецыфічных метадаў навучання: мысленнага эксперыменту, абстрагавання, мадэлявання.

Спецыфічным з'яўляецца праектаванне такіх форм арганізацыі навучання фізіцы, як лабараторны практыкум, урок па рашэнні задач, дыдактычная гульня, канферэнцыя ды інш.

ЛІТАРАТУРА

1. *Каган М. С.* Философия культуры. СПб., 1996.
2. *Анохин П. К.* Очерки по физиологии функциональных систем. М., 1975.
3. *Выготский Л. С.* Педагогическая психология /Под ред. В. В. Давыдова. М., 1996.
4. *Цыркун И. И.* Инновационная культура учителя-предметника. Мн., 1996.
5. *Беспалько В. П.* Слагаемые педагогической технологии. М., 1989.
6. *Вяльдин М. В.* Планирование учебного процесса на основе современных психолого-педагогических требований и информационного подхода как средство повышения эффективности обучения физике в средней школе: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. М., 1987.
7. *Ерунова Л. И.* Урок физики и его структура при комплексном решении задач обучения. М., 1988.
8. Планирование учебного процесса по физике /Под ред. Л. С. Хижняковой. М., 1982.
9. Большой энциклопедический словарь. М., 1991. Т. 2.
10. *Джонс Дж. К.* Инженерное и художественное конструирование: Современные методы проектного анализа. М., 1976.
11. *Хилл П.* Наука и искусство проектирования: Пер. с англ. М., 1973.
12. *Гаспарский В.* Праксисологический анализ проектно-конструкторских разработок. М., 1978.
13. *Безрукова В. С.* Педагогика. Екатеринбург, 1996.
14. *Бондарь В. И.* Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект. Киев, 1997.
15. *Высоцкая С. И.* Дидактико-методологический подход к анализу деятельности учителя в процессе обучения //Методологические проблемы современной педагогической науки и практики. Челябинск, 1988.
16. *Загвязинский В. И.* Педагогическое предвидение. М., 1987.
17. *Кузьмина Н. В.* Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. М., 1969.

18. Равуцкая Ж. И., Цыркун И. И. Методическое проектирование как элемент профессиональной деятельности учителя физики // Актуальные проблемы исследований в области гуманитарных и естественных наук. Мн., 1998. С. 45—49.

SUMMARY

The problem of developing of pedagogical planning model is grounded in this article. The different aspects of planning are considered: methodological, technical, pedagogical, methodical. The authors offers the structure and the contents of planning activity of teacher's planning. The specificity of physics Studies planning is given here.

УДК 373.21

Ю. Б. Гомазава

ПЫТАННІ АРГАНІЗАЦЫ МАСТАЦКА-ВЫЯУЛЕНЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ДАШКОЛЬНІКАУ У ВОЛЬНЫ ЧАС

У сучаснай канцэпцыі развіцця дашкольнага выхавання як пачатковай ступені сістэмы народнай адукацыі ў нашай рэспубліцы прадугледжана ўдасканаленне выхаваўча-адукацыйнай работы ў дашкольных установах.

Дзіця дашкольнага ўзросту развіваецца ў дзейнасці. У гэтым сэнсе асаблівае роля належыць выяўленча-мастацкай дзейнасці, праз якую адбываецца выхаванне асобы дзіцяці, раскрыццё і развіццё яго здольнасцяў, творчага патэнцыялу, а таксама далучэнне да агульных мастацкіх і нацыянальных каштоўнасцяў (А. В. Запарожац, Б. Г. Ананьеў, Н. П. Сакуліна, Н. А. Вятлугіна, Л. С. Выгоцкі ды інш.) [1].

Доўгі час выяўленча-мастацкая дзейнасць дашкольнікаў разглядалася ў сувязі з навучаннем і выхаваннем дзяцей на агульных занятках (Е. А. Флерына, Н. А. Вятлугіна, Е. А. Васільева, Е. А. Кавальская, В. П. Захарава, Е. А. Касакоўская, Т. С. Камарова, Б. М. Маршак, Л. Б. Гаруновіч, В. А. Сілівон ды інш.) [2—3]. Працягваюць уздымацца пытанні, звязаныя з арганізацыяй, абсталяваннем, заніраваннем самастойнай мастацкай дзейнасці, яе зместам (Н. А. Вятлугіна, Г. Н. Панцялеева, І. Л. Гусарава, Г. В. Панцюхіна, Л. В. Куцакова, М. І. Нагібіна, Л. Б. Гаруновіч, В. А. Сілівон ды інш.). Але праблема арганізацыі выяўленча-мастацкай і дэкаратыўна-прыкладной дзейнасці ў вольны час і стварэння для яе ўмоў патрабуе далейшага вывучэння і распрацоўкі.

Эксперымент, які праводзіўся на працягу некалькіх гадоў у дашкольных установах Магілёва (я/с № 15, 80, 100, 97),